

**Az alapvető jogok biztosának
Jelentése
az AJB-3403/2014. számú ügyben**

Előadó: dr. Tóth Livia

Az eljárás megindítása

A panaszos beadványában a bátonyterenyei Ezüstoffenyő Idősek Otthonában folytatott, a hozzátartozóját érintő pénzkézelési gyakorlatot kifogásolta.

Tekintettel arra, hogy a beadvány alapján felmerült az ellátott alapvető joga sérelmének gyanúja, az ügyben az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.) alapján vizsgálatot rendeltem el. A vizsgálat eredményes befejezése érdekében az beadvánnyal kapcsolatban megkerestem és felkértem a Nógrád Megyei Kormányhivatal Szociális és Gyámhivatalát (a továbbiakban: szociális és gyámhivatal), hogy vizsgálja ki a panaszban foglaltakat.

Alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (Ajbt.)
- A szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló 1993. évi III. törvény (Szocvtv.)
- A személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 1/2000. (I. 7.) SzCsM rendelet (SzCsM rendelet)

Az érintett alapvető jog és alapelv

- A jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelménye [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés: „Magyarország független, demokratikus jogállam.”]
- Az élethez és az emberi méltósághoz való jog [Alaptörvény II. cikk: „Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”]
- A tulajdonhoz való jog [Alaptörvény XIII. cikk: „Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár. Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.”]

A megállapított tényállás

A panaszos személyes panasztételekor előadta, hogy nagybátyja 91 éves, 2008. március 17-től a bátonyterenyei Ezüstoffenyő Idősek Otthonának lakója. A panaszos és nagybátyja 2008. március 25-én aláírtak egy általuk „megbízási nyilatkozatnak” nevezett jognyilatkozatot, amelyben az idős úr meghatalmazta a panaszost, hogy „helyette és nevében mindenféle ügyében eljárjon”. A panaszos nagybátyja a beköltözéskor teljesen mobilis és önellátásra képes volt. Jövedelmét maga kezelte a panaszos segítségével.

2013-ban az idős férfi állapota romlani kezdett, de a panaszos szerint ez nem volt olyan mértékű, ahogy azt az intézmény dolgozói állították. 2013 júniusában nagybátyja elmondása szerint elloptak a szekrényéből 70.000 Ft készpénzt, az esetről a panaszost az intézmény egyik ápolója értesítette. 2013. június 25. óta a nagybátyja teljes jövedelmét az intézmény kezeli, ennek okáról a panaszos az intézmény gazdasági vezetőjénél érdeklődött, aki arról tájékoztatta, hogy a nagybátyja hatalmazta meg az intézményt pénzügyei kezelésével. A nagybátyjának azonban erről nem volt tudomása.

A panaszos állítása szerint az intézménytől nem kapnak részletes elszámolást a nagybátyja jövedelméről, így a nyugdíja és életjáradéka pontos összegét sem ismeri.

A panaszos nagybátyjának egyetlen hozzátartozója, ő vásárolja meg számára a szükséges személyes használatú tárgyakat (pl.: borotva, ruhanemű), gondozza a családi sírokat és azt a bátonyterenyei ingatlant, amelyen nagybátyjának haszonélvezeti joga van. Költségeit számlával szokta igazolni, melyeket az intézmény csak vonakodva hajlandó számára a nagybátyja jövedelméből kifizetni.

A panaszos kérte az intézményt, hogy mutassák meg neki nagybátyja 2013 júniusában írt meghatalmazását, amelyet azonban nem találtak. A panaszos és nagybátyja 2014 májusában két alkalommal is szerettek volna az intézmény vezetőjének jelenlétében egy olyan nyilatkozatot aláírni, amelyben az ellátott ismét unokahúgát, a panaszost hatalmazza meg pénzügyei kezelésével, amire végül nem kerülhetett sor. Az idős úr az intézmény ellátottjogi képviselőjének is kinyilvánította, hogy azt szeretné, ha ezentúl ismét a panaszossal közösen kezelhetné a jövedelmét, azonban elmondása szerint az ellátottjogi képviselőtől panaszukra írásbeli választ, segítséget nem kaptak.

A panaszost 2014. május 13-án írásban arról tájékoztatták, hogy az intézmény kezdeményezte nagybátyja gondnokság alá helyezését, és az eljárás lezárultáig nem áll módjukban nagybátyja jövedelmét számára kiadni.

Az ombudsmani eljárás során vizsgálat lefolytatására kértem fel *a szociális és gyámhivatal vezetőjét*. A hatóság 2014. szeptember 2-án célvizsgálat keretében győződött meg a panasz megalapozottságáról, mely során meghallgatta mind a panaszost, mind az ellátottat.

A kapott tájékoztatás szerint a célvizsgálatot megelőzően, 2014. július 31-én a Nemzeti Rehabilitációs és Szociális Hivatal (NRSZH) a szociális és gyámhivatallal közösen más panasz kivizsgálásával összefüggésben komplex vizsgálatot folytatott le az intézményben. A komplex vizsgálat – mely a pénzkezelésre is kiterjedt – a pénzkezeléssel kapcsolatban több hiányosságot is feltárt.

A vizsgálat megállapítása szerint a panaszos nagybátyja 2008. március 17-től az Ezüstfenyő Idősek Otthonának lakója. Az intézmény 2013. június 25-től – a gondozott által aláírt írásbeli kérelem alapján – az idős férfi nyugellátásából a térítési díj kifizetése után fennmaradó összeget letétben kezeli. Az ellátott elmondása szerint a kérelem aláírására nem emlékszik. Személyes meghallgatása során elmondta, hogy azt szeretné, ha unokahúgával ketten kezelnék a pénzét. A pénzkezeléshez unokahúga segítségét igényli.

A letéti pénzkezelést az intézmény Letéti Pénzkezelésről szóló szabályzata szabályozza. A Letéti Pénzkezelésről szóló szabályzat értelmében a letéti kezelés kiterjed a pénzbeli letétre és a tárgyi letétre. A letéti be- és kifizetésekről bizonylatot kell kiállítani. Az ellátott számára csak kiadási bizonylat alapján lehet pénzértéket kiadni, az ellátott kérésére a letétben elhelyezett pénze terhére a kért pénzeszközt ki kell adni.

A szociális és gyámhivatal megállapításai szerint az intézményben folytatott gyakorlat a szabályzatban foglaltakkal ellentétes. A 2014. júliusi és augusztusi kiadási pénztárbizonylatokat vizsgálva a hatóság megállapította, hogy a kifizetés – számla ellenében – a panaszos és az ellátott vásárlásait bonyolító mentálhigiénés munkatárs részére történt. A kiadási pénztárbizonylatokon az ellátott aláírása nem szerepelt. A kiadási pénztárbizonylatot a mentálhigiénés munkatárs írta alá, illetve – a panaszos felé történt kifizetések esetén – az „összeg átvevőjének aláírása:” rovatban „melléklet szerint” megjegyzés szerepel. A csatolt – az ellátott nevére és címére kiállított – számlákon az ellátott aláírása szerepelt.

A szociális és gyámhivatal 2014. szeptember 2-án a panaszost személyesen meghallgatta, aki a meghallgatás során csatolta az intézmény 2014. május 13-án kelt levelét, melyben foglaltak alapján az intézmény 2014. május 12-én kezdeményezte a Nógrád Megyei Kormányhivatal Bányterenyi Járási Hivatal Járási Gyámhivatalánál (járási gyámhivatal) nagybátyja gondnokság alá helyezését. *Az intézmény hivatkozott levele alapján az otthon a gondokság alá helyezési eljárás befejezéséig az idős úr havi rendszeres jövedelmének fennmaradó részét és a letétben kezelt pénzvagyont (nyugdíj és életjáradék, készpénz) nem adja ki.*

A szociális és gyámhivatal a személyes meghallgatás során tájékoztatta az ellátottat és unokahúgát a támogatott döntéshozatal lehetőségéről, valamint az intézmény Letéti Pénzkezelésről szóló szabályzatában foglaltakról, különös tekintettel arra, hogy az ellátott kérésére a letétben elhelyezett pénzt az intézménynek ki kell adnia. A kifizetés nem számla ellenében történik, hanem az ellátott saját egyéni rendelkezése, kérése alapján, egészen addig, amíg az ellátottnak letéti pénzkezelésre igénye van. A letéti pénzkezelést az ellátott személyes nyilatkozata alapján tudja megszüntetni. A gondozott egészen addig, míg a bíróság jogerősen cselekvőképességet érintő gondnokság alá nem helyezi, cselekvőképes személy, aki saját maga hoz döntéseket, és saját maga kezeli a vagyonát. Támogatott döntéshozatal esetén a támogató személy nyújt segítséget ezeknek az egyéni döntéseknek a meghozatalában. A támogatott döntéshozatal a cselekvőképességet nem érinti.

A szociális és gyámhivatal felhívta az intézmény figyelmét a Letéti Pénzkezelésről szóló szabályzatban foglaltak maradéktalan betartására. Figyelemmel arra, hogy a gondozott által elmondottak alapján arra lehetett következtetni, hogy esetében támogatott döntéshozatalnak lehet helye, a szociális és gyámhivatal megkereste a járási gyámhivatalt, hogy vizsgálja meg, hogy az idős férfi esetében fennállnak-e a támogatott döntéshozatal feltételei, valamint adjon tájékoztatást arról, hogy az intézmény kezdeményezése alapján a gondozott gondnokság alá helyezése iránt a pert megindította-e.

A járási gyámhivatal tájékoztatása szerint az intézmény kezdeményezésére, előzetes szakorvosi javaslat alapján a járási gyámhivatal keresetet nyújtott be a Salgótarjáni Járásbírósághoz az ellátott cselekvőképességet részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezése iránt. A Salgótarjáni Járásbíróság a per első tárgyalását 2014. szeptember 8-án tűzte ki, mely során igazságügyi elmeorvos szakértő kirendelésére került sor.

A járási gyámhivatal vezetője 2014. szeptember 5-én személyesen kereste fel az ellátottat a támogatott döntéshozatallal kapcsolatban. Az előzetes tájékoztatás szerint részére támogató kirendelésére kerül sor a panaszos személyében. A gondozott az intézményben – személyes nyilatkozata alapján – 2014. szeptember 5-én a letéti pénzkezelést megszüntette, amikor is személyesen nyilatkozott a letéti számlán lévő pénze felvételéről. A letétben lévő pénz a szabályzatnak megfelelően 2 napon belül az ellátott részére kifizetésre került.

Az ellátott, a hozzátartozó, valamint az intézmény tájékoztatása szerint a gondozott a beköltözését követően aktívan részt vett a mentálhigiénés csoport által szervezett programokon. Érdeklődését leginkább az irodalmi kávéház elnevezésű foglalkoztatás keltette fel, többször is javaslatot tett a foglalkoztatási témákra. Rendszeresen olvasott napilapokat, figyelemmel kísérte a híradásokat, a hallottakról szívesen beszélt másokkal. Az intézmény szerint 2013-ban egészségi és mentális állapotában rosszabbodás következett be. Érdeklődése beszűkült, már nem olvasott, híreket sem nézett. Társas kapcsolatai ugyancsak beszűkültek. Programokon, foglalkoztatásokon való részvételt a folyamatos invitálás ellenére visszautasította. Az intézmény szerint csak hozzátartozója segítségét fogadja el.

A vizsgálat megállapításai

1. A hatáskör tekintetében

Az alapvető jogok biztosának feladat- és hatáskörét, valamint az ezek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat Ajbt. határozza meg. A jogszabály 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint – többek között – közszolgáltatást végző szerv tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási határozat bírósági felülvizsgálatát – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

Az Ajbt. 18. § (2) bekezdésének *a)* pontja meghatározza a közszolgáltatást végző szerv fogalmát, eszerint ennek minősül – függetlenül attól, hogy milyen szervezeti formában működik – minden az állami vagy önkormányzati feladatot ellátó, illetve e feladat ellátásában közreműködő szerv. Az Ajbt. 18. § (2) bekezdésével összhangban az ombudsmani gyakorlat egyértelműen a közszolgáltatást végző szervek fogalomkörébe tartozónak tekinti a bentlakásos otthonokat, amelyekre az ombudsman vizsgálati jogosultsága – az Ajbt. hatásköri szabályai értelmében – értelemszerűen kiterjed.

2. Az alapjogok tekintetében

Az alapvető jogok biztosa egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggésrendszer feltárása során autonóm, objektív és neutrális módon, kizárólag alapjogi érvek felsorakoztatásával és összevetésével tesz eleget mandátumának. Az ombudsmani intézmény megalakulása óta az állampolgári jogok országgyűlési biztosa következetesen, zsinórmértékként támaszkodott az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos elvi megállapításaira, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazta az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott egyes alapjogi tesztek.

Magyarország Alaptörvényének és az Ajbt-nek a hatályba lépésével az alapvető jogok biztosaként is követni kívánom a fenti gyakorlatot, így míg az Alkotmánybíróság eltérő álláspontokat nem fogalmaz meg, eljárásom során irányadónak tekintem a testület eddigi megállapításait. Az Alkotmánybíróság a 22/2012. (V. 11.) AB határozatában arra mutatott rá, hogy *„az előző Alkotmány és az Alaptörvény egyes rendelkezései tartalmi egyezősége esetén éppen nem a korábbi alkotmánybírósági döntésben megjelenő jogelvek átvételét, hanem azok figyelmen kívül hagyását kell indokolni”*. Ugyanakkor a testület a II/3484/2012. AB határozatának indokolása során azt emelte ki, hogy az adott határozatban vizsgált törvényi rendelkezések esetében már az Alaptörvény negyedik módosítása alapján jár el a korábbi alkotmánybírósági határozatokban foglaltak felhasználhatóságát illetően. A testület ennek kapcsán elvi érveléssel mondta ki azt, hogy *„az Alkotmánybíróság a hatályát veszített alkotmánybírósági határozat forrásként megjelölésével, a lényegi, az adott ügyben felmerülő alkotmányossági kérdés eldöntéséhez szükséges mértékű és terjedelmű tartalmi vagy szövegszerű megjelenítéssel hivatkozhatja vagy idézheti a korábbi határozataiban kidolgozott érveket, jogelveket. Az indokolásnak és alkotmányjogi forrásainak ugyanis a demokratikus jogállamban mindenki számára megismerhetőnek, ellenőrizhetőnek kell lennie, a jogbiztonság igénye az, hogy a döntési megfontolások átláthatóak, követhetőek legyenek. A nyilvános érvelés a döntés indoklásának létalapja. A korábbi határozatokban kifejtett érvek felhasználhatóságát az Alkotmánybíróság mindig esetről esetre, a konkrét ügy kontextusában vizsgálja.”*

A fenti elvi jelentőségű tétellel összhangban vizsgálati megállapításaim érvrendszerének megfogalmazása, az egyes alapjogok, alkotmányos elvek értelmezése során – ellenkező tartalmú alkotmánybíróági iránymutatás megszületéséig, az alkotmányszöveg változását, a tartalmi, illetve kontextuális egyezőséget is figyelembe véve – az alapvető jogok biztosaként továbbra is irányadónak tekintem az Alkotmánybíróságnak az Alaptörvény hatályba lépését megelőzően meghozott határozatai indokolásában kifejtett érveket, jogelveket és összefüggéseket.

1. Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése alapján Magyarország független, *demokratikus jogállam*. Az Alkotmánybíróság korábbi töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a *jogbiztonság*. Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel, hogy a jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előreláthatóak legyenek a norma címzettjei számára. Vagyis a jogbiztonság nem csupán az egyes normák egyértelműségét követeli meg, de az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is.

Az Alkotmánybíróság döntéseiben felhívta a figyelmet arra, hogy a jogállamiságnak számos összetevője van. Továbbra is irányadó alkotmánybíróági tézis, hogy a jogállamiság elvéből folyó egyik legfontosabb alapkövetelmény a közhatalom, a közigazgatás törvény alá rendeltsége: a közhatalommal rendelkező szervek a jog által megállapított működési rendben, a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki tevékenységüket. A közigazgatás törvényessége akkor valósul meg, ha jogilag szabályozott eljárási keretek között működik, a jogkorlátozásra adott felhatalmazást pedig törvényi szinten pontosan kell meghatározni. Nem hagyható figyelmen kívül továbbá, hogy a kiszámíthatóság – beleértve az egységes jogalkalmazást – és az eljárási garanciák biztosítása szorosan összekapcsolódik az egyes alanyi alapjogok, szabadságjogok védelmével, mintegy kölcsönösen feltételezik egymást.

2. Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek veleszületett joga van az *élethez és az emberi méltósághoz*, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani. Az emberi méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő. Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni. Emberi méltósága és élete mindenkinek érinthetetlen, aki ember, függetlenül fizikai és szellemi fejlettségétől, illetve állapotától, és attól is, hogy emberi lehetőségéből mennyit valósított meg, és miért annyit. [Vö. 64/1991. (XII. 17.) AB határozat]

A méltósághoz való jog egyik funkciója tehát az emberi életek közötti egyenlőség biztosítása: a jog előtt mindenki egyenlő, egyenlő bánásmódban részesítendő, magatartását, cselekedetét elfogultság nélkül kell megítélni és értékelni. Nem lehet senkivel szemben méltóságsértő módon eljárni, nem lehet senkivel szemben jogsértő eszközöket, intézkedéseket alkalmazni.

Az Alkotmánybíróság a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatban kimondta, hogy az emberi méltósághoz való jog általános személyiségi jog, amelynek egyes fontos eleme az önrendelkezés szabadsága, az *önrendelkezéshez való jog*. Ugyanebben a határozatban hívta fel a figyelmet arra az Alkotmánybíróság, hogy az önrendelkezési jog – mint az összes ún. különös személyiségi jog – az egyén autonómiáját, az egyéni döntés szabadságát védi.

3. Az Alkotmánybíróság 64/1993. (XII. 22.) AB határozata értelmében *a tulajdonhoz való jog* az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése értelmében alapvető jog. Az alkotmányi tulajdonvédelem köre és módja nem szükségképpen követi a polgári jogi fogalmakat. A szükséges és arányos korlátozásnak, illetve a tulajdonjog lényeges tartalmának ugyanis nincs polgári jogi megfelelője. A tulajdonjog részjogosítványai - amelyek még a polgári jog szerint sem mindig a tulajdonost, s egyes esetekben törvénytől fogva nem őt illetik - nem azonosíthatók a tulajdonhoz való jog alkotmányi védelmet élvező lényeges tartalmával. Az Alkotmány szerinti tulajdonvédelem köre tehát nem azonosítható az absztrakt polgári jogi tulajdon védelmével; azaz sem a birtoklás, használat, rendelkezés részjogosítványaival, sem pedig negatív és abszolút jogként való meghatározásával. Az alapjogként védett tulajdon tartalmát a mindenkori (alkotmányos) közjogi és magánjogi korlátokkal együtt kell érteni. A 64/1993. (XII. 22.) AB határozat kimondta, hogy az Alkotmány a tulajdonjogot, mint az egyéni cselekvési autonómia hagyományos anyagi alapját részesíti alapjogi védelemben.

A tulajdonhoz való jog kapcsán az Alkotmánybíróság önálló, alkotmányjogi tulajdonfogalmat dolgozott ki döntéseiben [elsőként a 64/1993. (XII. 22.) AB határozatban], mely nem azonos teljes mértékben a magánjogi tulajdonfogalommal, helyenként szűkebb, más kérdésekben azonban tágabb annál.

Az Alkotmánybíróságnak a tulajdonhoz való jog alkotmányos védelmével kapcsolatos határozatai körében eltérő egyfelől a tulajdon elvonása, másfelől pedig annak korlátozása tekintetében kialakult gyakorlata. [16/1991. (IV. 20.) AB határozat] A tulajdon teljes elvonására csak kivételesen és közérdekből, törvényben szabályozott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet, az egyéb korlátozást azonban az egyszerű közérdek is indokolhatja [64/1993. (XII. 22.) AB határozat].

A tulajdonjog tárgyát képező használat joga tipikusan olyan terület, mely csak akkor élvezi a tulajdonhoz való jog (értsd az alkotmányjogi tulajdonfogalom) védelmét, ha a korlátozás nem felel meg a szükségességi-arányossági tesztnek, vagyis ha a korlátozás nem elkerülhetetlen, ha kényszerítő ok nélkül történik, továbbá ha a korlátozás súlya a korlátozással elérni kívánt célhoz képest aránytalan. (2299/B/1991. AB határozat).

3. Az ügy érdemében

Az Ezüsfenyő Idősek Otthona a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság fenntartásában működik, határozatlan idejű működési engedéllyel rendelkezik, 210 fő befogadására alkalmas ápolást-gondozást nyújtó intézmény. Az NRSZH 2014. július 31-én lefolytatott helyszíni ellenőrzése során hiányosságokat állapított meg, melyek elsősorban pénzkezelést, a térítési díj-befizetéseket és azok nyilvántartását, az intézményvezető szakképesítését, a Házi rend egyes rendelkezéseit érintették. Megállapította azt is, hogy az intézmény nem rendelkezett a lakóktól a nyugdíjuk kezelésére vonatkozó meghatalmazással, valamint a rendelkezésre bocsátott pénzkezelési szabályzat nem tartalmazta a lakók pénzkezelésére vonatkozó rendelkezést. A szociális és gyámhivatal célvizsgálata a konkrét ügygel kapcsolatban feltárta, hogy az intézmény a Letéti Pénzkezelésről szóló szabályzatban foglaltaknak nem tett eleget, az általa folytatott gyakorlat az ellátott rendelkezési jogát sértette, mely jogsértést az intézmény felhívásra megszüntette. Az SzCsM rendelet 61. §-a szerint a bentlakásos intézményben az ellátott személy készpénzének kezelése saját vagy törvényes képviselőjének írásbeli nyilatkozata szerint személyes nyilvántartású letét formájában is történhet. A letétben elhelyezett készpénz elsősorban a személyes szükségletek kielégítését szolgálja. A személyes szükséglet körébe tartozik különösen az intézményi ellátást meghaladó mennyiségű vagy minőségű élelmezés, ruházat, valamint textília.

A felsoroltakon kívül személyes szükségletek kielégítését szolgálja még a személyes használati tárgy (pl. televízió, magnetofon, rádió, hűtőszekrény) és szolgáltatás (pl. fodrász, kirándulás, kulturális program) is. A készpénz kezeléséről, a kezelésre jogosult személyekről, valamint a pénz felhasználásának és elszámolásának módjáról a pénzkezelési szabályzatban kell rendelkezni.

Az otthon Letéti Pénzkezelésről szóló szabályzata szerint az ellátott kérésére a letétben elhelyezett pénze terhére a kért pénzeszközt ki kell adni. Az intézmény azonban nem bocsájtotta a gondozott rendelkezésére a kért pénzeszközt arra hivatkozással, hogy ellene gondokság alá helyezési eljárás van folyamatban. Ezen túlmenően a pénztári kifizetések nyilvántartása sem volt megfelelően dokumentálva.

Ahogy az a szociális és gyámhivatal vezetőjének tájékoztatásában is szerepel, a *gondozottak mindaddig, míg a bíróság jogerősen cselekvőképességet érintő gondnokság alá nem helyezi őket, cselekvőképes személynek minősülnek, ügyeikben önállóan dönthetnek, és ez vonatkozik a pénzügyi kérdések kezelésére is.* Fontos azonban megjegyezni, hogy a cselekvőképességében korlátozott személy is minden olyan ügyben érvényes jognyilatkozatot tehet, melyre tekintettel cselekvőképességét nem korlátozták.

Lényeges garanciális elv a cselekvőképesség korlátozására irányadó szabályoknál, hogy a személy cselekvőképessége nem korlátozható, ha adott esetben kevésbé korlátozó intézkedés is megfelelő védelmet nyújthat. A *támogatott döntéshozatal* lehetőségét bevezető rendelkezés alapján mód van arra, hogy a bíróság a belátási képesség kisebb mértékű csökkenése esetén a gondnokság alá helyezés iránti keresetet elutasítsa, és javaslatot tegyen a gyámhatóságnak támogató kirendelésére, feltéve, ha ezt az érintett személy is kívánja. A támogató kirendelése nem érinti a támogatott személy cselekvőképességét, a támogató nem dönthet a támogatott személy helyett, a döntéseket a támogatott személy hozza meg, ő tesz jognyilatkozatokat.

A jogszabályok és intézményi szabályzatok betartása garanciális elem az egyébként is kiszolgáltatott helyzetben lévő, idős koruk vagy fizikai-mentális állapotuknál fogva gyenge érdekérvényesítő képességgel rendelkező gondozottak ellátotti jogainak érvényesülése szempontjából. A fentiekben részletezett tulajdoni javakkal, költőpénzzel, jövedelmekkel történő ellátotti (ön)rendelkezés, egyéni pénzkezelés gyakorlatára vonatkozó előírások betartásának pedig elengedhetetlen előfeltétele a rendszeres, következetes tájékoztatás.

A fentiekből következően megállapítom, hogy az Ezüstfenyő Idősek Otthonának pénzkezelési gyakorlata a jogállamiság elvéből fakadó jogbiztonság követelményével, valamint az ellátott tulajdonhoz való jogával összefüggésben visszásságot okozott.

Intézkedéseim

Tekintettel arra, hogy a jogellenes pénzkezelési gyakorlatot az ellátottal szemben az intézmény megszüntette, a kérdéskörrel kapcsolatban további ombudsmani intézkedést nem kezdeményezek. A feltárt alapvető joggal összefüggő visszásság jövőbeni bekövetkezésének megelőzése érdekében az Ajbt. 32.§ (1) bekezdése alapján *felkérem* az Ezüstfenyő Idősek Otthonának intézményvezetőjét, hogy a hatósági vizsgálatok során feltárt hiányosságok pótlásáról, a szabályzatok jogszabályoknak megfelelő átdolgozásáról haladéktalanul intézkedjen, és a jövőben fordítson fokozott figyelmet a jogszabályoknak megfelelő, az ellátotti jogok maradéktalan érvényesülését elősegítő intézményi működésre.

Budapest, 2014. december

Székely László sk.